

Важелі та інструменти підвищення ресурсної продуктивності промислового виробництва: рекомендації для України у світлі світового досвіду

У статті надаються рекомендації щодо важелів та інструментів державної політики підвищення ресурсної продуктивності промислового виробництва в Україні з урахуванням світового досвіду, сприяння екоінноваціям та впровадження більш чистих технологій.

Ключові слова: продуктивність, промислове виробництво, екоінновації, екоіндустріальний парк, чисті технології.

В статье приводятся рекомендации относительно рычагов и инструментов государственной политики повышения ресурсной продуктивности промышленного производства в Украине с учетом мирового опыта, содействия экоиновациям и внедрению чистых технологий.

Ключевые слова: продуктивность, промышленное производство, экоиновации, экоиндустриальный парк, чистые технологии.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності використання природних ресурсів у процесах виробництва та споживання поряд із зменшенням негативного впливу виробничої діяльності на довкілля є сьогодні ключовою відповіддю на нові виклики XXI ст., пов'язані з прискореним зростанням чисельності населення світу та скороченням спроможності планети поглинати відходи та відтворювати ресурси.

Очікується, що населення планети зросте у 2050 році до 9,1 млрд. чол. і буде споживати більше природних ресурсів без їх достатнього відновлення, забруднюючи довкілля відходами. Це потребуватиме щонайменше 2,3 обсягу ресурсів планети [1].

За прогнозом Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), чотирикратне зростання світової економіки у 2050 році підвищить попит на:

- енергетичні ресурси на 80% з часткою енергії з викопних джерел у загальному обсязі енергоспоживання на рівні сьогоднішніх 85%;

- води на 55%, зокрема внаслідок зростання попиту промислових підприємств на 400%, теплоелектростанцій – на 140%, а населення – на 130% [2].

Стосовно використання матеріальних ресурсів оцінки спеціалістів Міжнародної ресурсної панелі Екологічної програми ООН (ЮНЕП):

- середній рівень споживання матеріальних ресурсів на душу населення у світі зріс з 4,6 т у 1900 році до 8–9 т на початок XXI ст. – тобто удвічі [3];

- глобальний видобуток і споживання конструкційних матеріалів зросли за XXI ст. у 34 рази, руди та мінеральних ресурсів – у 27, викопного палива – у 12 разів;

- надмірний видобуток ресурсів, втрата родючості земель становитимуть загрозу для підтримання високих темпів зростання економік світу в майбутньому;

- у країнах Східної Європи та Центральної Азії критично низькі рівні ефективності використання ресурсів, зокрема енергії, потенціал для їх підвищення високий.

В Україні більшість підприємств працюють за витратною технологією використання ресурсів. Щорічно в результаті неглибокої переробки залученої у виробництво сировини створюється близько 2,5 млрд. т відходів. Енергоємність та споживання води у 2–2,5 рази перевищують показники розвинутих країн. Потенціал підвищення конкурентоспроможності, пов'язаний із підвищенням ефективності використання ресурсів, є практично на кожному підприємстві України, але він не реалізований. Існує нагальна потреба у здійсненні стимулюючої державної політики.

Мета статті – надання рекомендацій щодо важелів та інструментів державної політики підвищення ресурсної продуктивності промислового виробництва в Україні з урахуванням світового досвіду, сприяння екоінноваціям та впровадженню більш чистих технологій.

Стан вирішення проблеми. У відповідь на стрімке підвищення попиту на ресурси та погіршення стану довкілля протягом останніх років запроваджено такі ініціативи як стратегія зеленого зростання ОЕСР [4], стратегія ЄС з розбудови ресурсно-ефективної, зеленої та конкурентної економіки [5], Рамкова програма ООН зі сталого виробництва та споживання [6], Регіональний форум ЗР для Азії¹ [7].

На рівні підприємств та організацій активно впроваджуються концепції ресурсоефективного та більш чистого виробництва (РЕЧВ) ЮНІДО–ЮНЕП [8], ресурсної продуктивності [9], життєвого циклу продукції, промислового симбіозу [10]. Країнам із перехідною економікою суттєву допомогу у впровадженні РЕЧВ надають ЮНІДО та ЮНЕП через проекти технічного співробітництва. Разом із тим в Україні ці підходи не знаходять відображення в урядовій політиці, а підприємства не мають від держави реальних сигналів щодо намірів та стимулів до ресурсозбереження.

¹ ЗР англ. – reuse, reduce, recycle або укр. – зменшення, повторне використання, рециклінг/переробка.

Виклад основного матеріалу. Центральним завданням програм і стратегій у сфері ресурсоефективності є:

– відмежування економічного зростання від використання природних ресурсів, зокрема у виробництві товарів та послуг (англ. – decoupling);

– створення більшої доданої вартості за меншого обсягу споживання вхідних ресурсів (англ. – doing more with less).

Ці ключові принципи взаємодії економіки з природним середовищем формують серцевину концепції сталого промислового розвитку, або Зеленої промисловості, яку розвиває ЮНІДО починаючи з 2009 року (рис. 1). Головні складові зеленої промисловості (ЗП) включають [11]:

– впровадження ресурсоефективного та більш чистого виробництва (РЕЧВ);

– підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії, впровадження систем енергетичного управління;

– створення сприятливого регуляторного середовища для зеленого бізнесу;

– інвестування у дослідження, розвиток та впровадження більш чистих технологій (БЧТ), створення нових виробництв та оновлення інфраструктури;

– сприяння екологічним інноваціям;

– розвиток сектору послуг для ЗП – послуг з оптимізації виробничих процесів, розроблення бізнес-планів, створення інформаційних систем, трансферу технологій, фінансового посередництва.

Україна приєдналася до Платформи зеленої промисловості, створеної ЮНІДО та ЮНЕП у рамках Конференції зі сталого розвитку «Ріо+20» (Ріо-де-Жанейро, 22–26 червня 2012 року), та зобов'язалася розвивати політику і практику ЗП, зокрема:

- Підвищення ефективності використання ресурсів.
- Зміцнення управління відходами.
- Енергоефективність та використання відновлюваних джерел енергії.
- Прийняття підходу життєвого циклу до обробного виробництва.
- Забезпечення доступності фінансів для Зеленої промисловості.
- Підтримка зелених промислових досліджень та інновацій.

- Заохочення зелених виробництв і робочих місць.

Зазначені цілі та завдання мають бути враховані у документах політики, які розробляються в Україні у сфері промислового розвитку та зеленої економіки.

В останні роки у промисловості розвинутих країн відбувся перехід від процесів і технологічних рішень «на кінці труби» (перероблення і видалення відходів) до засад більш чистого виробництва, урахування всього життєвого циклу продукції, впровадження інтегрованих систем виробництва та екологічного управління (рис. 2).

Контроль за забрудненням та видалення відходів, які вже сформувалися на кінцевих стадіях виробничого процесу, здійснюється у відповідь на посилення екологічних вимог і вимагає несуттєвого удосконалення технологічних процесів. Тому ці рішення та технології називають кінцевими («на кінці труби» – англ. end-of-pipe).

Підхід більш чистого виробництва (БЧВ) переносить фокус вирішення проблеми забруднення довкілля з «кінця труби» на джерело проблеми (оптимізація технологічних процесів, починаючи з першого джерела відходів і забруднень по всьому ланцюгу перетворення первинних ресурсів на кінцевий продукт).

На початку 90-х років ЮНЕП разом із ЮНІДО запровадили у вибраних країнах низку пілотних проектів з БЧВ та створили мережу центрів БЧВ, яких на сьогодні налічується 50. Методологія БЧВ ґрунтується на систематичній оцінці виробничих процесів та визначенні причин неефективного використання ресурсів. Вона охоплює:

– аналіз життєвого циклу продукції від її створення до завершення терміну служби;

– виявлення причин неефективного використання ресурсів шляхом розроблення детальних матеріальних та енергетичних балансів, співставлення здійснених витрат, отриманих вихідних результатів та викидів, відходів і втрат тепла, енергії, води;

– надання рекомендацій з покращення управління матеріальними потоками, заміни застарілих технологій на більш енерго- та екоефективні, редизайну продукції.

Запобігання утворенню викидів та відходів у джерелі досягається шляхом внесення змін у дизайн продукції або безпосередньо у виробничий процес (рис. 3). Ці зміни до-

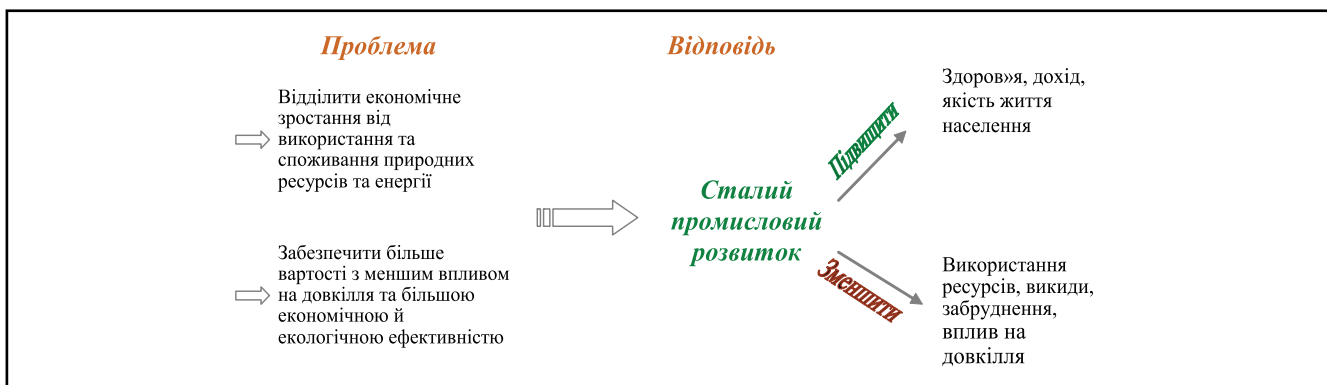

Рисунок 1. Ключові принципи концепції Зеленої промисловості

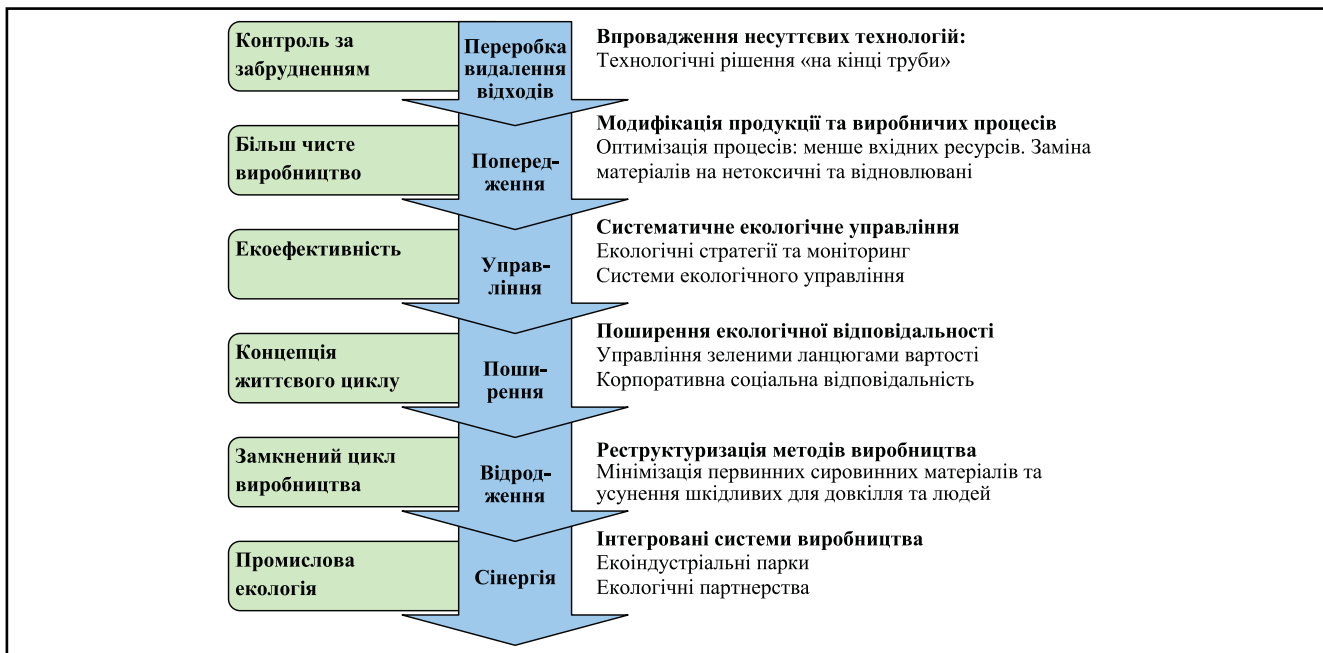

Рисунок 2. Еволюція концепцій і практики сталої обробної промисловості [12]

звляють знизити обсяг виробничих відходів у момент їхньої появи та утворення.

Наведені ОЕСР результати обстеження діяльності понад 4 тис. компаній з семи індустріальних країн (Канада, Франція, Німеччина, Угорщина, Японія, Норвегія, США) показали, що більш як 75% респондентів звітувало про переважне інвестування у більш чисті технології порівняно з технологіями «на кінці труби», керуючись метою підвищення ефективності виробництва та зменшення операційних витрат [13].

Згадані інструменти належать до більш дешевих та ефективних, що швидко окупають понесені фінансові витрати, але

їх систематичне використання в таких перехідних економіках, як українська, наштовхується на певні бар'єри, серед яких:

- відсутність достатньої кількості спеціалістів на підприємствах та експертів з ґрунтовними знаннями існуючих та новітніх технологічних процесів;
- недотримання працівниками виробничої дисципліни, необхідність зміни стереотипів, звичних підходів до праці та свідомості;
- низька мотивація до вдосконалення виробничих процесів за існування низьких цін на газ і воду, м'які норми використання цих ресурсів, неналежний облік;

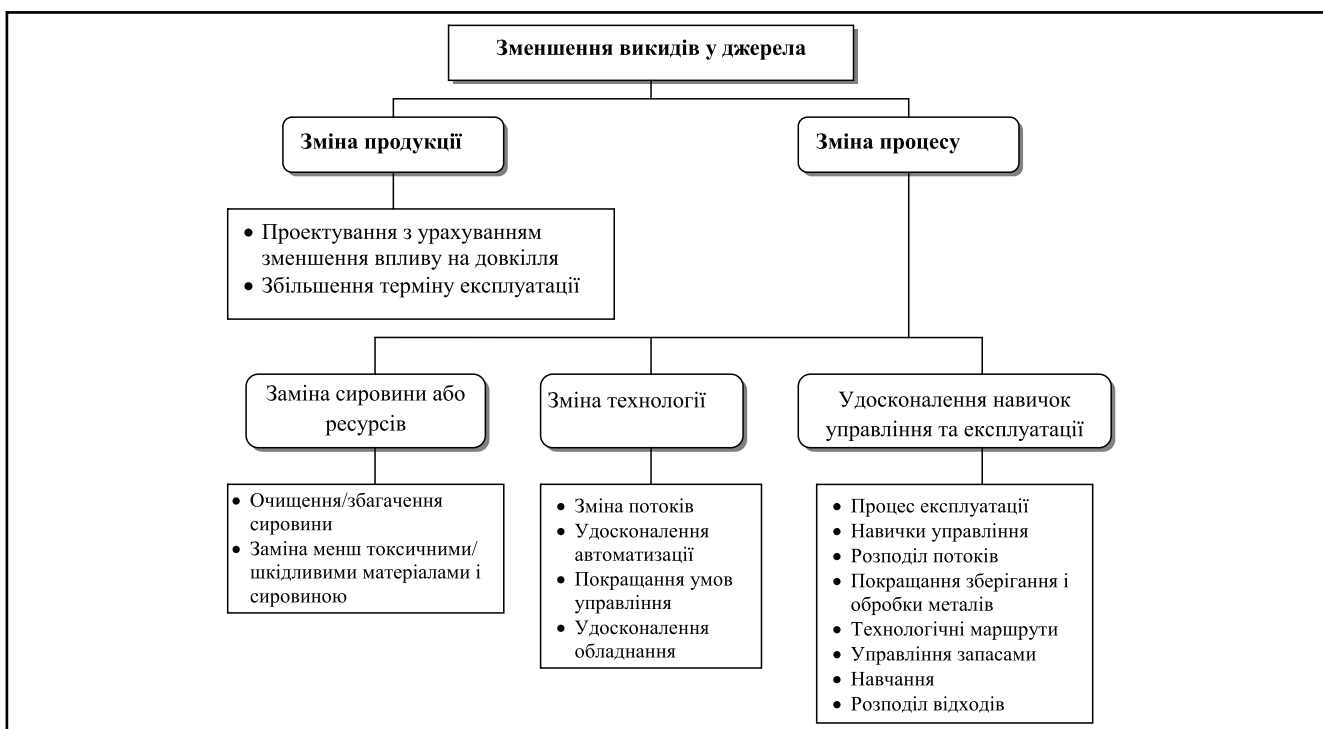

Рисунок 3. Методи скорочення відходів у джерела [12, с. 19]

– система звітності, яка не передбачає обліку використання природних ресурсів як екосистемних послуг та їх справедливої оцінки.

В еволюції підходів до сталого промислового виробництва розглянуті методи відносяться до технічних та технологічних покращань і вимагають технологічних інновацій, інвестицій в заміну обладнання. Подальший же розвиток підходів (рис. 2) дедалі більше вимагає організаційних інновацій та системних рішень.

Концепція екологічної ефективності введена Всесвітньою радою ділових кіл зі сталого розвитку та підтримана рішеннями Саміту землі ООН (м. Ріо-де-Жанейро, 1992 рік). Еко-ефективність досягається шляхом постачання за конкурентними цінами товарів і послуг, які задовольняють потреби людини, водночас послідовно протягом усього життєвого циклу знижуючи екологічний вплив і матеріалоємність до того рівня, який принаймні відповідає регенераційній здатності тієї чи іншої території. Практична реалізація концепції сприяла розвитку широкого кола нових підходів, таких як екологічний моніторинг, системи екологічного управління, оцінка життєвого циклу.

Екологічне управління зосереджується на контролі за відходами та емісією забруднюючих речовин, оцінці впливу забруднень на довкілля згідно з міжнародним стандартом ISO 14001. Для промислових підприємств країн ЄС розроблено Схему екологічного менеджменту та аудиту (Eco-Management and Audit Scheme або EMAS).

Оцінка життєвого циклу здійснюється з метою зменшення використання ресурсів та забруднень на всьому життєвому циклі продукції «від колиски до могили». Перспективи зменшення джерел витрат визначаються на стадіях дизайну продукції.

Концепція управління зеленими ланцюгами вартості ґрунтується на філософії життєвого циклу та поширює прийняття рішень щодо ресурсозбереження та екологічного впливу на всі компанії, залучені до ланцюга видобутку, ви-

робництва, постачання, збуту, споживання продукції та видалення відходів. Для її реалізації доцільно створювати кластери зацікавлених компаній, об'єднаних територіально.

Концепція замкненої виробничої системи забезпечує перехід від традиційного лінійного методу організації виробництва до циркулярної та більш системної організації, за якої продукція і процеси конструюються з перспективою їх «реінкарнації», тобто відродження (рис. 4). Потребу у видобутку сировини усунуто або значно зменшено, відходи повторно перероблюються в системі – завдяки цьому реалізується підхід до організації виробництва «від колиски до колиски».

Цей підхід виставляє підвищені вимоги до організації виробничого процесу. На додаток до вимог щодо мінімізації використання енергії та матеріалів необхідно передбачати засоби їх відновлення. Так, під час проектування автомобілів необхідно передбачати можливість розбирання, очищення, заміни деталей, їх відновлення.

Промислову екологію розглядають як «систему систем», яка зв'язує декілька замкнених виробничих систем шляхом забезпечення циркулюючого потоку ресурсів таким чином, що стоки/відходи однієї системи використовуються у якості вхідного ресурсу іншої системи. Інша широко розповсюджена назва – промислові екосистеми.

Експерти відмічають розрив між теоретичними підходами до промислової екології та практичними результатами. Утім концепція вже реалізується в екоіндустріальних парках, які створюються компаніями для отримання вигод від ефективного використання ресурсів (матеріалів, води, енергії, інфраструктури та природних ресурсів) та перетворення побічних продуктів і відходів на додатковий прибуток [13]. Стратегії співпраці компаній у парку включають отримання синергії шляхом обміну побічних продуктів виробництва, каскадного використання стічних вод та енергії, спільної логістики та постачання, партнерства у зеленій реконструкції

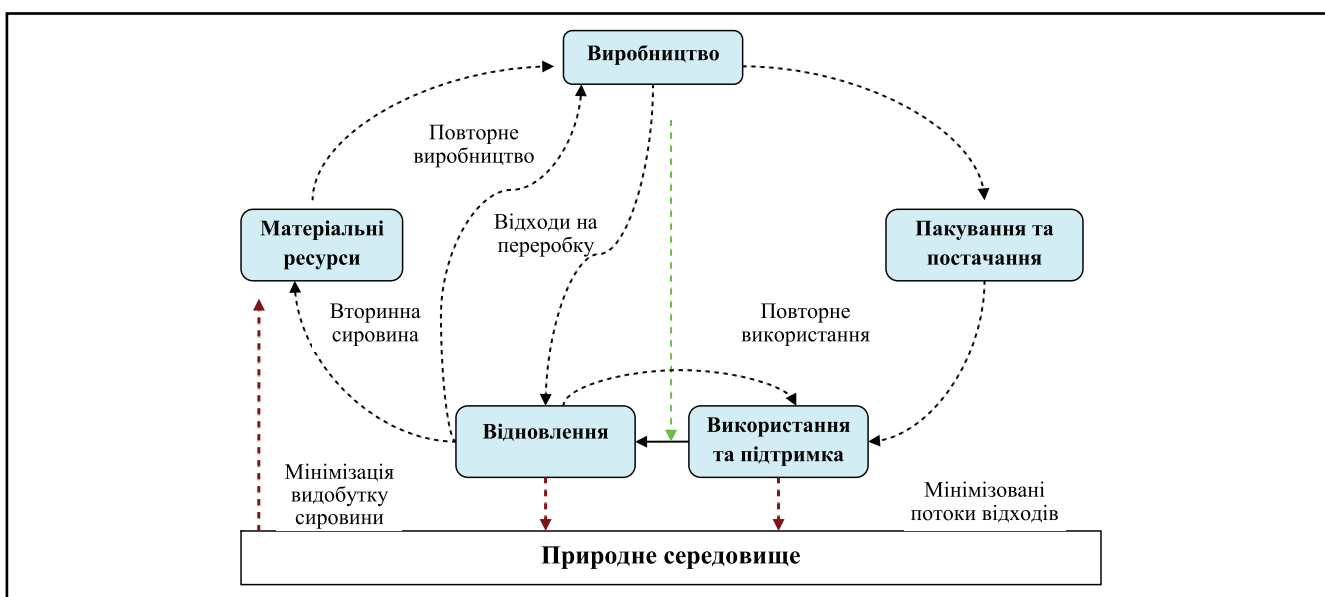

Рисунок 4. Замкнена виробнича система

Джерело: Eco-innovation in Industry: Enabling Green Growth. OECD, 2009 [Електрон. ресурс] – С. 34. – Доступний з: <www.oecd.org>.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

будівель, районних енергетичних систем, утриманні місцевих ресурсних центрів.

Один із найстаріших ЕІП у м. Калундборг (Данія) утворено низкою промислових компаній: вугільною електростанцією, нафтопереробним заводом, фармацевтичним заводом, заводом з виробництва ензимів, фабрикою з виробництва будівельних матеріалів, муніципалітетом міста. Матеріальні потоки в екопарку оцінюються у близько 2,9 млн. т щорічно і включають гази з викопного палива, попіл, бруд, пар, воду, гіпс, сірку. Промисловий симбіоз дозволяє отримати суттєву економію витрат, забезпечити опалення 4,5 тис. приватних будівель, покращити екологію [17, с. 36].

Передумовою існування та розвитку ЕІП у США, Канаді та країнах Європи є добре відпрацьоване законодавство, чітке виконання господарських договорів, стимулювання з боку держави. Нагадаємо про такі державні програми, як «Дорожня карта руху до ресурсоефективної Європи до 2050 року» (2011), Національна програма індустріального симбіозу Великої Британії (2005) тощо.

У країнах Азії, що є бідними на ресурси, але демонструють високу динаміку зростання, ресурсозбереження є державним пріоритетом. Створенню ЕІП сприяють чітка система управління розвитком з боку потужних екологічних та промислових міністерств, державні програми підтримки. Серед них Стратегія зеленого зростання Республіки Корея (2008), Програма створення екоміст в Японії тощо.

Розглядаються шість моделей започаткування діяльності таких парків (див. табл.).

Рене Ван Беркель з ЮНІДО називає три основні стратегії створення ЕІП: державне планування, розвиток законодавства з рециклінгу та ініціативи бізнесу [15].

Державні програми розвитку ЕІП зазвичай включають інвестиційну підтримку будівництва заводів із перероблення відходів, інфраструктури. В Японії за 1997–2006 роки за

відповідною державною програмою створено 26 екоміст та спрямовано \$1,65 млрд. на співфінансування 61 інноваційного проекту з рециклінгу, що сприяло притоку приватних інвестицій у ще 107 підприємств з утилізації відходів.

Іншим шляхом стимулювання підприємств до промислового симбіозу є прийняття законодавства з рециклінгу, розвиток відповідних регуляторних рамок. Розпочате в Японії в середині 90-х років встановлення обов'язкових норм рециклінгу створило ринкову нішу для перероблення відходів. До Декларації Ханойського регіонального форуму ЗР для Азії (2013) приєдналися 23 країни, які зобов'язалися інтегрувати концепцію ЗР у політику та програми їх ключових міністерств для трансформації країн у ресурсоефективні суспільства [9].

Промислові ініціативи грають важливу роль у створенні ЕІП, забезпечуючи обмін даними про потоки ресурсів, посередництво між споживачами і виробниками вторинних матеріалів і відходів. Головна передумова участі компаній у проекті ЕІП – парк повинен забезпечувати їм конкурентні переваги у вигляді підвищення ефективності, зниження витрат або зростання доданої вартості.

Відмічають такі бар'єри для створення ЕІП у нових незалежних державах [16]:

- ресурси води та енергії можуть бути високо субсидованими, що викривляє цінові сигнали і не забезпечує конкурентних переваг підприємствам – учасникам ЕІП;
- сировина є дешевшою від матеріалів, що виходять з переробки;
- утилізація відходів та емісій не враховується у будь-якій вартості;
- збір відходів є об'єктом тіньової діяльності певних груп, які можуть чинити опір легалізації потоків матеріалів та вторинних ресурсів;
- недостатній тиск з боку споживачів або громадськості на промисловий сектор у напрямі покращання екологічних результатів.

Підходи до проектування екоіндустріальних парків (ЕІП)

Тип моделі	Підхід	Ініціатори
Модель «зеленого поля»	Проектування ЕІП на зеленому полі та «з нічого»	Державна організація, компанія-розробник
Модель «якоря»	Виявлення вже існуючої та зацікавленої ключової компанії – «якоря» та проектування ЕІП шляхом її доповнення мережею підприємств, необхідних для постачання матеріалів і використання побічних продуктів виробництва	Державна організація, компанія-розробник
Бізнес-модель	Залучення низки компаній з метою розвитку певної галузі, а надалі сприяння мережевим зв'язкам	Компанія-розробник
Модель потоків	Аналіз різних потоків матеріалів / ресурсів в існуючій промисловій системі та створення ЕІП шляхом зв'язування в єдину мережу користувачів потоками доповнюючих ресурсів (у віртуальному режимі)	Державна організація, компанія-розробник, окремі компанії
Модель бізнес-потоків	Комбінація бізнес-моделі та моделі потоків: аналіз потоків в існуючій системі, поєднання користувачів у мережі і залучення додаткових підприємств, необхідних для розвитку галузі	Державна організація, компанія-розробник, окремі компанії
Модель перебудови	Аналіз матеріальних та енергетичних потоків, прогалін у комунікаціях та можливостей співпраці у повністю перебудованому ЕІП, підвищення екологічних результатів, ліквідація забруднень минулих років, представлення можливостей поліпшення, сприяння комунікаціям та співпраці	Державна організація, окремі компанії, менеджмент ЕІП

Джерело: *ECO-Industrial Parks. A Strategy towards Industrial Ecology in Developing and Newly Industrialized Countries. Eschborn, 2000 – С. 10.* – Доступний з: <www.gtz.de/utk/>.

Ці рамкові умови повинні братися до уваги, коли мова йде про створення екоіндустріальних парків та поширення практики більш чистого виробництва в Україні.

Відпрацювання методичних засад РЕЧВ в Україні здійснюється в рамках відповідного п'ятирічного проекту ЮНІДО, що орієнтований на підприємства у трьох найбільш енерговитратних промислових секторах: агропромислового, хімічному та металообробці в семи регіонах України. Виконавцем проекту є Український центр більш чистого виробництва, який є самостійною неприбутковою юридичною особою.

Проектом передбачено створення мережі шести регіональних центрів БЧВ, здійснення на підприємствах технічного та технологічного аудиту, оцінки потенціалу ресурсозбереження, надання рекомендацій з оптимізації матеріальних балансів.

Мова йде про впровадження мало затратних технічних рішень та інновацій, які в змозі забезпечити підвищення продуктивності роботи підприємства на існуючій технології бази на 10–20%. Істотне ж збільшення продуктивності вимагає набагато більших інвестицій. Таку можливість надає підтримка держави та співпраця з комерційними банками. Відтак необхідне державне стимулювання поширення досвіду РЕЧВ по всій території країни, зміцнення екологічного управління та впровадження більш системних підходів, як–то створення екоіндустріальних парків.

Висновки

1. Завдання щодо ресурсозбереження, використання відходів як вторинної сировини та технічного переоснащення виробництва на основі енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій містяться в Основних засадах державної екологічної політики України на період до 2020 року, однак достатніх податково–бюджетних механізмів їх реалізації не створено, а інвестицій у держбюджеті не передбачено.

2. Згаданим документом передбачено розроблення концепції та затвердження до 2015 року стратегії впровадження в Україні БЧВ. Проект концепції має містити як організаційні заходи, так і податково–бюджетні інструменти, які могли б забезпечити критичну масу зрушень у напрямі підвищення ресурсної продуктивності виробництва.

3. Серед організаційних заходів концепції впровадження в Україні РЕЧВ:

- запровадження системи обліку показників використання матеріальних ресурсів, енергоресурсів і води за видами економічної діяльності та регіонами;
- здійснення на цій основі оцінок конкурентоспроможності секторів промисловості та обґрунтування структурних змін в економіці;
- введення показників ресурсної продуктивності до складу макроекономічних та галузевих індикаторів прогресу у державних програмах та стратегіях;
- утворення Інвестиційного фонду ресурсоефективного виробництва, встановлення критеріїв відбору інвестиційних

проектів на основі оцінки ресурсної ефективності та запровадження сертифікації продукції та технологій на цій основі;

- гармонізація енергетичних та екологічних стандартів зі стандартами Євросоюзу, сприяння добровільному приєднанню до стандартів ISO 9000, 14000;
- створення в регіонах України екоіндустріальних парків ЕІП з використанням тих стимулів, які надає чинний Закон України «Про індустріальні парки».

4. Серед податково–бюджетних важелів підвищення ресурсної продуктивності:

- реформування системи екологічного оподаткування, що передбачає зміщення акценту з податку на робочу силу у бік податків на забруднення;
- ціноутворення, включаючи відмову від неефективних субсидій, перехід на екологічно вмотивовані субсидії, оцінку природних ресурсів у вартісному вимірі;
- запровадження диференційованих цін і тарифів за понаднормоване використання енергії та води підприємствами, установами та населенням; перегляд таких норм;
- введення «зелених» державних закупівель більш чистих технологій і обладнання.

5. Щодо поширення екоінновацій та технологій, пов'язаних із використанням відновлюваних матеріалів і джерел енергії, переробленням викидів і відходів, необхідно забезпечити збалансовану державну підтримку досліджень з урахуванням усіх стадій життєвого циклу технологій із залученням коштів бізнесу, запровадити створення «зелених» технологічних платформ та розроблення дорожніх карт.

Список використаних джерел

1. Видение–2050. Новая повестка дня для бизнеса. 2010. Перевод на рус. [Електрон. ресурс] – С. 5. – Доступний з: <www.wbcsd.org/web/vision2050.htm>
2. Перспективы окружающей среды ОЭСР на период до 2050 года: Последствия бездействия. Резюме на рус. языке. ОЭСР, 2012. – [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.oecd.org>.
3. Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth. UNEP, 2011 – [Електрон. ресурс] – С. XY, 72. – Доступний з: <www.unep.org>
4. Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth. UNEP, 2011 – [Електрон. ресурс] – С. XY, 72. – Доступний з: <www.unep.org>
5. Towards Green Growth. OECD, 2011 [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.oecd.org>.
6. Roadmap to a Resource Efficient Europe. COM(2011) 571 final. Brussels, 20.9.2011 [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.europa.eu.org>.
7. The 10–Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production. UNEP, 2012 [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.unep.org>
7. Ha Noi 3R Declaration «Sustainable 3R Goals for Asia for 2013–2023». [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.unecap.org>

8. Taking Stock and Moving Forward. The UNIDO–UNEP National Cleaner Production Centres. 2010 [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.unido.org/cp>

9. Concept of Green Productivity. Asian Productivity Organization. Tokio. 2008 [Електрон. ресурс] – Доступний з: <http://www.apo-tokyo.org/gp/O1about_gp.htm>

10. Sustainable Manufacturing and Eco-innovation: Framework, Practices and Measurement – Synthesis Report. OECD, 2009 [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.oecd.org>

11. UNIDO Green Industry Initiative for Sustainable Industrial Development. UNIDO, Vienna, October 2011 [Електрон. ресурс] – С. 8. – Доступний з: <www.unido.org>

12. Экологическое управление и более чистое производство. The International Institute for Industrial Environmental Economics at Lund University, Sweden. 2001. – Публікація KFS, Lund.

13. Eco-innovation in Industry: Enabling Green Growth. OECD, 2009 [Електрон. ресурс] — С. 26. – Доступний з: <www.oecd.org>.

14. www.en.wikipedia.org/wiki/Eco-industrial_park

15. Van Berkel, From Waste to Profit. UNIDO, MakingIt N1, 2009 [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.unido.org>

16. Anja–Katrin Fleig. ECO–Industrial Parks. A Strategy towards Industrial Ecology in Developing and Newly Industrialized Countries. Eschborn, 2000 [Електрон. ресурс] – Доступний з: <www.gtz.de/utk/>

Н.П. БАКЕРЕНКО,

к.е.н., ст. викладач, Європейський університет

Податкове стимулювання розвитку готельних підприємств

У статті розглянуто сутність податкового стимулювання як чинника прискореного розвитку готельних підприємств, проведено аналіз нині діючої системи оподаткування цих суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, обґрунтовано, що найбільш привабливою є спрощена система оподаткування без сплати ПДВ, внесені пропозиції щодо застосування заходів держави, які мають бути спрямовані на зменшення ставки ПДВ (на 50%, опираючись на світову практику) та зменшення єдиного соціального внеску.

Ключові слова: податкове стимулювання, суб'єкти підприємницької діяльності, що надають готельні послуги, податки.

В статье рассмотрена суть налогового стимулирования как фактора ускоренного развития предприятий гостиничного типа, осуществлен анализ современной системы налогообложения этих субъектов предпринимательской деятельности в Украине, обосновано, что наиболее привлекательной является упрощенная система налогообложения без уплаты НДС, внесено предложение относительно мероприятий государства, которые должны быть направлены на уменьшение ставки НДС (на 50%, опираясь на мировую практику) и на уменьшение единого социального налога.

Ключевые слова: налоговое стимулирование, субъекты предпринимательской деятельности, предоставляющие гостиничные услуги, налоги.

The article is about the nature of tax incentives as a factor of the accelerated development of the hotel enterprises. The analyze of the current system of taxation of business entities in Ukraine has been done. It was proved the most attractive one is the simplified taxation without paying VAT. The measures have been suggested for the appli-

cation by the state that should be directed at reducing the rate of VAT (50% adapting international practices) and reducing the single social contribution.

Keywords: tax incentives, business entities that provide accommodation services, taxes.

Постановка проблеми. Податкове регулювання є комплексом розроблених заходів, роль яких полягає у встановленні оптимальних розмірів податкових платежів. З одного боку, передбачає абсолютне задоволення фінансових вимог держави для покриття витрат державного бюджету, а з іншого – забезпечує оптимальний податковий тягар, що не обтяжує суб'єктів господарювання і стимулює їх до розширення своєї діяльності. Отже, основним завданням такого регулювання є досягнення повноти та своєчасності сплати податкових зобов'язань усіма суб'єктам, що сприятиме формуванню ресурсів як загальнодержавного, так і місцевих бюджетів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вагомий внесок у розвиток теорії податкового стимулювання зробили такі вітчизняні дослідники, як В. Андрущенко, О. Василік, В. Вишневецький, А. Даниленко, М. Дем'яненко, Т. Єфименко, Ю. Іванов, А. Крисоватий, П. Лайко, І. Луніна, В. Мельник, В. Опарін, Ю. Пасічник, Н. Прокопенко, В. Синчак, Л. Тарангул, В. Тропіна, В. Федосов, Л. Шабліста, С. Юрій та російські вчені: І. Горський, В. Пансков, Д. Чернік, Т. Юткіна та багато інших. Однак сфера податкового стимулювання розвитку підприємств залишається малодослідженою, особливо це стосується суб'єктів господарювання готельного бізнесу.

Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні підходів до розробки заходів податкового стимулювання розвитку готельних підприємств.